

TIJDSCHRIFT

VAN HET

NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt“

TE

AMSTERDAM

7^e Jaargang

AMSTERDAM

G. THEOD. BOM EN ZOON

1899

Numismatiek in niet-numismatische Tijdschriften.

Reeds eenmaal vestigden wij de aandacht op de uitstekende artikelen, voorkomende in het „*Jahrbuch*” van het Oostenrijksche Vorstenhuis. Deze artikelen komen weinig onder de oogen van de lezers van dit tijdschrift en zijn zoo belangrijk, dat het de moeite loont er nu en dan bij stil te staan en een kort overzicht van den inhoud te geven.

Ditmaal is er nog een andere reden om ze te behandelen, het onderwerp namelijk is buitengewoon aantrekkelijk. In den jaargang van 1897 toch wordt door VON SCHLOSSER een artikel geschreven over „de Italiaansche medailles en de oudheid.” Voor hen, die medailles waardeeren niet alleen om de zeldzaamheid, maar omdat ze mooie kunstwerken zijn, is er zeker geen aantrekkelijker stof denkbaar. De Italiaansche Renaissance-medailles toch vormen met de Siciliaansche munten en de moderne

Fransche en Oostenrijksche penningen wel het fraaiste en edelste wat er op dit gebied bestaat. Telkens en telkens weder wanneer men deze serieuze nobele bronzen ziet, wordt men door de grootheid er van getroffen en hoe belangrijk is het niet om na te gaan hoe zij ontstaan zijn, te onderzoeken door welke oudere kunststukken zij geïnspireerd zijn en wat de band is die hen bindt aan de klassieke oudheid. VON SCHLOSSER bespreekt vooreerst een tweetal medailles geslagen tusschen 1390 en 1400 ter herinnering aan het feit dat FRANCESCO II NOVELLA DA CARRARA de stad Padua veroverde op GIAN GALEOZZO VISCONTI. De eerste vertoont het borstbeeld van FRANCESCO I, de tweede dat van FRANCESCO II, beiden dragen aan de keerzijde het sprekende wapen der CARRARA'S. Na de uitgave der inventarislijst van de schatten die JEAN, Hertog van Berry, in 1401 bezat en waarin een der bedoelde medailles vermeld wordt, is er aan de echtheid niet meer te twijfelen. Zij zijn bovendien, zooals FRIEDLÄNDER reeds aantoonde, geslagen en niet gegoten. De kunstenaar inspireerde zich op Romeinsche Sestertii en wel voornamelijk op die van keizer VITELLIUS. In Padua en Venetië waren reeds vroeg muntcollectiën door verschillende voorname personen samengebracht, zoodat de medailleurs daar hun voor-

beelden zoeken konden. De tegenstelling van den antiëken kop met de omringende Gothische letters is curieus (Taf. XXI). Nu rijst de vraag: wie zijn de stempelsnijders die deze merkwaardige stukken sloegen? VON SCHLOSSER meent dat ze door een lid, (misschien MARIA) van het bekende Venetiaansche kunstenaarsgeslacht SESTO vervaardigd zijn, van hem toch zijn muntproeven in navolging der Romeinsche Sestertii geslagen (een dier uiterst zeldzame stukken was in de vorige eeuw in den Haag bij den griffier FAGEL, aan wien STOSCH hem toezond).

V. S. gaat daarna een andere reeks stukken na die men wel eens verkeerdelijk jetons genoemd heeft, het zijn bronzen stukken (diameter 22 m M.) meest op de voorzijde de Marcusleeuw, wat hun verband met Venetië aanduidt, aan de keerzijde komen de meest verschillende voorstellingen voor, een deel hiervan is blijkbaar door de oudheid geïnspireerd. Merkwaardig is b. v. de voorstelling van eenen naakten jongen man met speer, waarnaast een leeuw zich bevindt, het omschrift luidt: „Leonis umilitas,” door FRIEDLÄNDER werd dit in verband gebracht met de sage van ANDROCLES, die door den leeuw gespaard werd. Veel beter is, dunkt ons, SCHLOSSER's verklaring, die het beschouwt als een copie van den be-

kenden den thyrsus houdende BAKCHOS, die met hoog opgeheven hand uit een kantharos schenkt, terwijl een panther naast den God ligt of staat. Deze voorstelling komt b. v. voor op eenen denarius van SEPTIMIUS SEVERUS. Een niet door S. genoemd argument leveren de gesneden steenen die zeer vaak dit motief vertoonen en wier invloed juist in dien tijd groot was, zooals uit het feit blijkt dat zeer veel medailleurs tevens precieuse steenen sneden.

Het derde gedeelte van v. S. artikel is verreweg het belangrijkste. Bekend zijn de twee volgende medailles: 1. ter eere van CONSTANTIËN DEN GROOTE, voorz. de Keizer te paard, keerz. twee symbolische vrouwengestalten om een bron of fontein, in het midden waarvan een kruis verrijst (VAN MIERIS, I, p. 86, Taf. XXII 1 en 2); 2. de medaille ter eere van Keizer HERACLIUS, voorz. borstbeeld van den Keizer met tiara, keerz. de Keizer in een wagen met het kruis in de hand (vermeld bij OUDAAN, *Roomse mogentheit*, p. 450, afgeb. Taf. XXIII, 1 en 2). Beide medailles verheerlijken de geschiedenis van het ware kruis.

In de 16de eeuw hield men deze stukken voor arbeid uit den tijd der Keizers die er op voorkomen, KOHLER verklaarde ze het werk van Italiaansche artiesten en deze meening was de algemeen verspreide. v. S. zegt dat ze geen

Italiaansch maar Vlaamsch werk zijn. 't Is overbodig om uiteen te zetten wat de betekenis van dit feit zou zijn indien de onderstelling juist was. VON SCHLOSSER'S betoog heeft ons echter *niet* overtuigd. Dat ze vóór 1402 gemaakt zijn staat vast, daar ze in meer-genoemden inventaris van den Hertog van Berry voorkomen (de Hertog kocht ze te Parijs van Italiaansche kooplieden). Zijn argumenten voor de bewering dat men te doen heeft met Vlaamsch-Bourgondischen arbeid, zijn geput uit den stijl en uit de opvatting en bewerking van enkele details. Deze argumenten moeten wel heel sterk zijn om ons te overtuigen, want het staat immers vast dat men in de 15de eeuw de stukken in Italië reeds kende. In de versiering der Certosa te Pavia vindt men de voorzijde van een der medailles herhaald, ook sommige details der voorstelling, o. a. de vorm der paarden, komen overeen met den bekenden penning van PISANELLO op Keizer JOHANNES PALEOLOGUS, zoodat het meer dan waarschijnlijk was dat deze kunstenaar ze gekend heeft in Italië, ook de techniek der Pisanellomedaille en der Constantinus- en Heracliusmedailles komt overeen, allen zijn gegoten. Mogelijk is het natuurlijk, dat Vlaamsche goudsmeden ze gemaakt hebben; daar er een druk verkeer over de Alpen was is het ook niet wonderbaar dat ze in Italië ingevoerd

zijn, maar is het niet veel waarschijnlijker dat ze in Italië zelf ontstaan zijn, daar toch in dat land allerwegen de kunstenaars hun aandacht op de penningen gingen vestigen; zou het verder niet uiterst vreemd zijn, dat na die twee medailles er geen meer dergelijke stukken in de Vlaamsche landen ontstonden?

Hoe die plotselinge geniale gedachte van Vlaamsche kunstenaars te verklaren, een gedachte die twee medailles schiep en daarna verdwijnt of liever nog naar Italië verhuist om daar den machtigen bloei der medailleerkunst in de 15de en 16de eeuw te scheppen? Het komt ons moeilijk voor om deze vragen te beantwoorden.

Het laatste gedeelte van SCHLOSSER's stuk is meer van algemeen kunsthistorischen aard.

D. C.
